

Helen DeWitt
Paskutinis
samurajus

Iš anglų kalbos vertė Vilius Jakubčionis

R A R A

Vilnius, 2022

PROLOGAS

Mano tėvo tėvas buvo metodistų pastorius. Buvo aukštas, dailus, kilnių bruožų vyras, turėjo gilų, gražų balsą. Mano tėvas buvo aršus ateistas, žavėjosi Clarence'u Darrow. Jis bėgo šuoliais per ištisas klases taip, kaip kiti berniukai bėga iš pamokų, jis pamokslaudavo mano senelio parapijai apie anglies izotopą ¹⁴C ir rūšių atsiradimą, o sulaukęs 15 metų laimėjo stipendiją studijuoti Harvarde.

Laišką iš Harvardo atnešė savo tėvui.

Nuostabios senelio akys persimainė. Prabilo gražus jo balsas: sąžininga suteikti progą ir kitai pusei.

Mano tėvas paklausė: ką tai reiškia?

Tai reiškė, kad mano tėvui nederėtų apleisti Dievo ir pulti į sekuliarybę vos laimėjus keletą ginčų su neišsilavinusiais žmonėmis. Jam derėtų stoti į teologijos koledžą ir suteikti progą kitai pusei; jeigu, išėjęs mokslus, nuomonės nepakeis, jam tebus 19 metų – puikus amžius stoti į koledžą.

Mano tėvo, ateisto ir darvinisto, garbės jausmas buvo labai subtilus, tad jis negalėjo atsispirti tokiam pasiūlymui. Jis stojo į daugybę teologijos seminarijų, beveik visos jo nepriėmė, nes jis buvo per jaunas. Trys pasikvietė į pokalbį.

Pirmoji seminarija turėjo gerą vardą; mano tėvą, šitokį jauną, kalbino rektorius.

Vyriškis pasakė: tu labai jaunas. Ar gali būti, kad nori tapti pastoriumi, nes tavo tėvas pastorius?

Mano tėvas atsakė, kad pastoriumi tapti nenori, tenori suteikti progą ir kitai pusei, – tada paaiškino apie ¹⁴C.

Vyriškis pasakė: pastorystė – tai pašaukimas, o mūsų siūlomi mokslai skirti žmonėms, ji pajutusiems. Aš labai abejoju, ar tau bus naudos.

Pridūrė: tas kvietimas į Harvardą – nepaprasta galimybė. Gal suteiktumei progą ir kitai pusei, jei pasirinktumei teologijos dalyką? Man regis, koledžas juk pirmiausia įkurtas kaip Teologijos koledžas, įtariu, šitai jie tebedėsto.

Vyriškis švelniai nusišypsojo mano tėvui ir pasiūlė sąrašą knygų, kurias tas galėtų pasiskaityti, mėgindamas suteikti progą ir kitai pusei. Mano tėvas parvyko namo (tuo metu jie gyveno Su Sityje) ir visą kelią galvojo, kad šitaip galbūt ir suteiks progą kitai pusei.

Jis pasikalbėjo su tėvu. Buvo patikintas, kad vienas teologijos dalykas labai sekularioje aplinkoje, ko gero, neturės jam didelės įtakos, bet apsispręsti mano tėvui vis dėlto reikėtų pačiam.

Mano tėvas nuvyko į antrą seminariją, turinčią gerą reputaciją. Jį kalbino dekanas.

Dekanas paklausė, kodėl jis noris tapti pastoriumi, o mano tėtis atsakė, kad jis nenoris tapti pastoriumi, tada paaiškino apie ¹⁴C.

Dekanas atsakė gerbiaus jį nusiteikimą, tačiau viskas atrodo kiek įnoringai, ir pridūrė, kad mano tėvas dar labai jaunas. Patarė pirma stoti į Harvardą, o paskui, jeigu vis dar norės suteikti progą ir kitai pusei, dekanas pažada mielai apsvarstyti jo prašymą.

Mano tėvas sugrįžo pas savo tėvą. Gražusis balsas paaiškino, kad vyras, įgijęs laipsnį Harvarde, sunkiai atsispirs pagundai tuojau pat siekti karjeros, bet taip pat pridūrė, kad apsispręsti mano tėvui, be abejo, teks pačiam.

Mano tėvas nuvyko į trečią seminariją, mažą ir niekuo negarsėjančią. Mano tėvą kalbino dekanas pavaduotojas. Diena buvo karšta, ir nors į pavaduotoją, storą raudonskruostį, pūtė mažas ventiliatorius, jis vis tiek smarkiai prakaitavo. Pavaduotojas paklausė mano tėvo,

kodėl šis nusprendęs tapti pastoriumi, o mano tėvas paaiškino apie norą suteikti progą ir apie ¹⁴C.

Pavarduotojas atsakė, kad bažnyčia moka atlyginimus seminarijos mokiniams, ruošiamiems tapti pastoriais. Kadangi mano tėvas neketinąs tapti pastoriumi, vyras paaiškino, kad jam reikėtų mokėti 1500 \$ per metus.

Mano tėvas grįžo pas savo tėvą, o tas pasakė, kad mano tėvas, ko gero, per vasarą uždirbtų 750 \$ kurioje nors degalinėje, tada likusią dalį jo tėvas pridėtų.

Taigi mano tėvas išėjo į teologijos koledžą. Sakydama, kad jis išėjo į teologijos koledžą, turiu omenyje, kad jis įstojo į teologijos koledžą & kiekvieną šeštadienį, smalsumo vedamas, eidavo į sinagogą, nes jokia taisyklė to nedraudė, o didžiąją likusio laiko dalį praleido žaisdamas pulą „Helene's“, vieninteliame miestelio bare, aptarnaujančiame šešiolikmečius.

Laukė, kol mano senelis paklaus, ar patinka jam studijos, bet mano senelis niekad neklausė.

Sinagogoje mano tėvas susipažino su dešimčia metų vyresniu žmogumi, patarnaujančiu ir skaitančiu didžiumą skaitinių. Buvo panašus į Buddy Holly, žmonės šiaip jau ir vadino jį Badžiu (šį vardą pats mėgo labiau nei duotąjį, Verneris). Mano tėvas iš pradžių manė, kad Badis – rabinas, bet miestelis buvo per mažas, kad išlaikytų rabiną, – patarnaudavo savanoriai. Badis norėjo būti operos solistu, bet jo tėvas jį primygė tapti buhalteriu, todėl jis atvyko iš Filadelfijos dirbti buhalterio darbo. Taip pat daug laiko žaisdavo pulą „Helene's“.

Tretiesiems metams einant į pabaigą, mano tėvas jau buvo gerai pramokęs žaisti pulą. Žaisdamas susitaupė 500 \$ ir žaisdavo nerūpestingai, kad laimėtų nei per dažnai, nei per retai. Būtų galėjęs laimėti prieš visus, kurie tik lankėsi bare, bet vieną vakarą užėjo nepažįstamasis.

Per kažkokį atsitiktinumą nepažįstamasis iš pradžių sužaidė su visais kitais. Žaisdamas judėjo sklandžiai, taupiai; buvo akivaizdu, kad su tokio lygio žaidėju mano tėvui susidurti nebuvo tekę. Mano tėvas norėjo su juo sužaisti, Badis bandė jį atkalbėti. Badžiui atrodė, kad su nepažįstamuoju kažkas ne taip: jis arba laimės daugiau, negu mano tėvas gali pralošti, arba pralaimėjęs išsitrauks ginklą. Mano tėvui tai pasirodė juokinga, bet tada nepažįstamasis palinko virš stalo, pakilo jo švarkas ir jie išvydo prie juosmens prisegtą ginklą.

Partijai pasibaigus, mano tėvas priėjo. Prabilo: mano draugas sako, kad tu pavojingas.

Nepažįstamasis atsakė: galiu būti.

Mano tėvas, plačiau nusišypsojęs, pasakė: jis sako, kad užmuši mane, jeigu laimėsiu.

Nepažįstamasis paklausė: tu toks tikras, kad laimėsi?

Mano tėvas tarė: yra tik vienas būdas sužinoti.

Nepažįstamasis paklausė: o pats kas būsi?

Mano tėvas pasakė, kad iš seminarijos.

Nepažįstamasis nustebo radęs seminaristą bare.

Mano tėvas gana sarkastišku tonu atsakė Visi mes nusidėjėliai, brolau.

Nepažįstamasis su mano tėvu sužaidė vieną partiją ir penki doleriai perkeliavo į kitą kišenę.

Nepažįstamasis paklausė: norėtumei atsikeršyt?

Jie sužaidė dar vieną partiją, ši truko ilgiau. Mano tėvas vis dar žaidė nerūpestingai; mušant nepažįstamajam, žinoma, nekalbėjo, bet per savo ėjimą atsakinėjo į nepažįstamojo klausimus sarkastiškomis istorijomis apie seminariją. Nepažįstamasis buvo mažakalbis, bet atrodė patenkintas. Galų gale mano tėvas laimėjo sėkmingu smūgiu ir penki doleriai perkeliavo į kitą kišenę.

Nepažįstamasis pasakė: dabar reikia, kad įdomiau būtų.

Mano tėvas paklausė: kiek įdomiau tu norėtum?

Nepažįstamasis paklausė, kiek mano tėvas turi pinigų, apskritai, o Buddy Holly, stovėdamas jam už nugaros, be garso kartojo NE NE Nesakyk jam tu kvailas bukalgalvi, o mano tėvas pasakė, kad 500 \$.

Nepažįstamasis tarė, kad į jo 500 \$ atsakys bet koku santykiu. Mano tėvas nesuprato, ar nepažįstamasis kalba rimtai.

Pareiškė: šimtas baksų. Geriausias iš penkių.

Nepažįstamasis pasakė tokiu atveju norįs pamatyti, kokios spalvos tie jo pinigai, mat vėl ruošiasi traukti į kelią ir tikrai nelauks šimto baksų. Jis pasakė 5 su 1.

Mano tėvas su savimi turėjo 25 \$. Pasiskolino 25 \$ iš Badžio, o likusius, dešimtinėmis ir penkinėmis, susirinko iš baro lankytojų, žinančių, kad atgaus.

Jie sužaidė dvi partijas, nepažįstamasis jas lengvai laimėjo. Pradėjo trečiąją ir nepažįstamasis lengvai pasistūmėjo į priekį, bet mano tėvui pasisekė, jis sugebėjo susiimti, laimėjo. Laimėjo ketvirtąją partiją, nors ir sunkiai, o tada laimėjo penktąją ir visi bare nutilo. Visi matė ginklą.

Nepažįstamasis ištiesė ranką prie švarko ir visi sustingo. Tada jis išsitraukė piniginę. Ištraukė penkias kupiūras po 100 \$ iš storos šūsnes.

Pasakė: spėju, niekad nesi turėjęs šitiek pinigų vienu metu vienoj vietoj.

Mano tėvas paaiškino, kad jau turi 500 \$.

Nepažįstamasis pasakė: 1000 \$! Daug pinigų.

Pridūrė: nesmagu matyt vyrą, turintį pinigų ir nežinantį, ką su jais daryti.

Mano tėvas paklausė: ką tu turi omeny?

Nepažįstamasis paaiškino, kad jeigu sužinai apie ką nors anksčiau negu kiti ir jau turi pinigų, kartais gali uždirbti daugiau pinigų.

Mano tėvas paklausė: o ką tu žinai?

Nepažįstamasis atsakė, kad nenustebtų, jeigu anoj pusėj būtų tiesiamas naujasis greitkelis.

Mano tėvas paklausė: jeigu tikrai tą žinai, tai ko nieko nesiimi? Pirk nekilnojamą turtą.

Nepažįstamasis atsakė: nemėgstu aš tos nuosavybės. Pririša. Bet jeigu mėgčiau ir turėčiau 1000 \$, žinau, ką su jais daryčiau.

Baras užsidarė, nepažįstamasis nuvažiavo. Taip jau nutiko, kad ponia Randolph, Badžio nuomojamo buto savininkė, norėjo paroduoti namą ir keltis į Floridą, bet namo niekas nepirko. Mano tėvas pamastė, kad, jeigu nepažįstamasis teisus, galima įsigyti tą namą, paversti jį moteliu, uždirbti daug pinigų.

Jeigu, pasakė Badis.

Tiesa ta, kad abu jie buvo įsitikinę, jog nepažįstamasis žino, ką kalba: ginklas pridavė istorijai paslaptingo tikrumo.

Mano tėvas sakė, kad tam neturės laiko, nes baigęs seminariją stos į Harvardą. Parašė Harvardui, kad priima jų ankstesnį pasiūlymą.

Prabėgo kelios savaitės. Iš Harvardo atėjo laiškas: jie norėtų išvysti, ką jis veikė pastaruosius porą metų, ir prašo jo pažymių bei rekomendacijos. Mano tėvas išsiuntė, prabėgo keletas mėnesių. Vieną dieną atėjo laiškas, jį parašyti greičiausiai buvo sunku. Harvardas siūlosi jį priimti, turėdami omenyje ankstesnius jo balus, tačiau aiškina, kad stipendija vis dėlto skiriama atsižvelgiant į pasiekimus, todėl kitų studentų atžvilgiu būtų nesąžininga suteikti ją tiems, kurių vidurkis – D. Jie aiškina, kad, priėmus pasiūlymą, tektų mokėti visą studijų kainą.

Mano tėvas grįžo į Su Sitį Velykų. Badis grįžo į Filadelfiją švęsti Pesacho. Mano tėvas padavė laišką savo tėvui.

Mano senelis pažiūrėjo į laišką iš Harvardo ir pasakė tikįs, kad tai Dievo valia, jog mano tėvui į Harvardą stoti nelemta.

Prieš ketverius metus mano tėvui šypsojosi šviesi ateitis. Dabar į tolesnį gyvenimą kabintis jis privalėjo su vidutinišku diplomu

iš nežinomo teologijos koledžo, taigi įgijęs kvalifikaciją, visiškai bevertę žmogui, negalinčiam tapti pastoriumi.

Mano tėvas iš pasišlykštėjimo neteko žado. Paliko namus netaręs nė žodžio. Ir 1300 mylių važiavo „Chevrolet“.

Praėjus keleriems metams, mano tėvas kartais žaisdavo žaidimą. Sutikęs į Meksiką keliaujantį vyrą sakydavo: štai penkiasdešimt baksų, padaryk paslaugą – nupirk man loterijos bilietų, ir duodavo vyrui vizitinę. Sakykime, kad tikimybė laimėti aukso puodą – 1 iš 20 milijonų, o tikimybė, kad vyras paduos mano tėvui laimingą bilietą, dar 1 iš 20 milijonų; nebūtum galėjęs sakyti, jog mano tėvo gyvenimas žlugo, nes 1 iš 400 trilijonų tikimybė sakė, kad nežlugo.

Dar mano tėvas, sutikęs vyrą, keliaujantį į Europą, sakydavo: štai penkiasdešimt baksų, jeigu nuvyksi į Monte Karlą, padaryk paslaugą – nueik prie ruletės ir pastatyk ant 17, ir laikyk juos ten 17 apsisukimų; vyras sakydavo neketinąs keliauti į Monte Karlą, o mano tėvas sakydavo Bet jeigu keliausi, ir duodavo savo vizitinę. Nes kokia tikimybė, kad vyro planai pasikeis ir jis vyks į Monte Karlą, kokia tikimybė, kad 17 kartų iš eilės iškris 17, kokia tikimybė, kad vyras persiųs pinigus mano tėvui? Kad ir kokia būtų buvusi ta tikimybė, tai nebuvo visiškai neįmanoma, tiesiog vargiai tikėtina, ir nebuvo visiškai aišku, kad mano senelis sužlugdė jam gyvenimą, nes dar buvo 1 iš 500 trilijonų trilijonų trilijonų tikimybė, kad nesužlugdė.

Šį žaidimą mano tėvas žaidė ilgai, nes jautė turįs suteikti progą mano seneliui. Nežinau, kada žaidė paskutinį kartą, bet pirmą kartą žaidė, kai, netaręs nė žodžio, išėjo iš namų ir nuvažiavo 1330 mylių „Chevrolet“ pas Badį į Filadelfiją.

Mano tėvas pastatė mašiną priešais Badžio namą. Svetainėje kažkas garsiai ir su kartėliu grojo pianino partiją. Trankėsi durys. Aidėjo garsūs balsai. Kažkas suriko. Pianinas nutilo. Kažkas ėmė groti pianinu garsiai ir su kartėliu.

Mano tėvas susirado Badį ir tas paaiškino, kas čia dedasi.

Badis norėjo būti operos solistas, bet tapo buhalteriu. Jo brolis Danis norėjo būti klarnetininkas, bet dirbo tėvui priklausančiame papuošalų versle. Jo sesuo Frida norėjo būti smuikininkė, bet prieš ištekėdama ir susilaukdama trijų vaikų dirbo sekretore. Jo sesuo Barbara norėjo būti smuikininkė, bet prieš ištekėdama ir susilaukdama dviejų vaikų dirbo sekretore. Jo jauniausioji sesuo Linda norėjo būti dainininkė ir ką tik kategoriškai atsisakė stoti į sekretorių mokyklą; jo tėvas kategoriškai uždraudė jai studijuoti muziką. Linda prisėdo prie pianino ir ėmė groti Chopino 24-ą preliudą d-moll – kartėlio kupiną kūrinį, įgaunantį tragiškos įtampos, jei groji 40 kartų iš eilės.

Taip jau buvo, kad jų tėvas buvo labai aukštų standartų vienietis. Vaikai gebėjo dailiai groti penkais ar šešiais instrumentais, bet nenukentė repetuoti: kiekvieną kūrinį užbaigdavo arba kruvini, bet nenukalėti, arba per stebuklą nenukentėję; visi tikėjosi tapsią muzikantais. Badis pirmasis išsiaiškino, jog netaps. Ponas Konigsbergas manė, kad talentą tu arba turi, arba ne; nė vienas iš jo vaikų negroja kaip Heifetzas, koks Casalsas ar Rubinsteinas, todėl jie neturi talento tapti profesionalais; jiems verčiau tik mėgautis muzika, taigi Badžiui, baigusiam mokyklą, tėvas paaiškino, kad derėtų tapti buhalteriu.

Badis pasakė mano tėvui: žinai, tuo metu nenorėjau nuvilti tėvo, nenorėjau daryti iš musės dramblio, maniau, kas aš toks, kad sakyčiau, jog galiu būti dainininku, – o tada ir visi kiti be ginčų pasidavė. Aš vis galvoju: gal čia mano kaltė? Jeigu būčiau griežtai pasipriešinęs, galbūt mano tėvas būtų susitaikęs, o visi pagalvojo, kad nėra kitos išeities, ir aš vis galvoju: gal čia mano kaltė?

& viltinai palūkėjo...

& mano tėvas pasakė: žinoma, tavo kaltė. Kodėl nepasipriešini? Visus nuvylei. *Mažų mažiausiai* galėtumei pasirūpinti, kad taip nebenutiktų.

Mano tėvas žinojo, kad visada pats savęs nekęs už tai, jog pakluso savo paties tėvo norams, o dabar pagalvojo, kad bent jau kiti galėtų išvengti tokios klaidos.

Ar ji jau įstojusi? – paklausė.

Ne, atsakė Badis.

Na, jai reikėtų nueiti į perklausą, pasakė tėvas, ir sekamas Badžio užėjo į svetainę pareikšti savosios nuomonės.

Kambaryje sėdėjo septyniolikmetė mergina rūsčiai juodais plaukais, rūsčiomis juodomis akimis & negailestingu raudonu lūpdažiu. Ji nepakėlė akių, nes jau 41-ą kartą įpusėjo 24-ą Chopino preliudą d-moll.

Mano tėvas sustojo prie pianino ir staiga sumetė Kokia tikimybė eiti į seminariją ir į *sinagogą*, išmokti žaisti *pulq*, o pamanyk – imtum ir įsimylėtum žydaitę iš Filadelfijos, susikrautum turtus iš motelių ir gyventum ilgai ir laimingai; kas, jeigu tikimybė – viena iš milijardo, o tai juk nėra neįmanoma, taigi, tiesą sakant, nėra neįmanoma ir tai, kad jo paties tėvas iš tiesų ne...

Linda nusirideno prie bosinių klavišų ir įkalė tris karčias natas.
Dum. Dum. Dum.

Kūrinys baigėsi. Ji pakėlė akis, prieš pradėdama iš naujo.

Kas tu? – paklausė.

Badis pristatė mano tėvą.

Ai, tas ateistas, pasakė mano mama.